

DE OORLOGSDAGBOEKEN VAN MEVROUW VAN BODEGRAVEN

Bewerking door de redactie van De Biltse Grift

Vier schoolschriften, van die bekende met een donkergroene kaft en een etiket erop, daarin schreef mevrouw Van Bodegraven gedurende een groot deel van de Duitse bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog een dagboek. Het gaat niet om grote ontboezemingen, zoals in het dagboek van Anne Frank. Maar het dagboek van mevrouw Van Bodegraven geeft wel een aardig beeld van het alledaagse leven in De Bilt in de jaren '40-'45.

De schriften kwamen uit haar eigen winkel, want zij dreef vele jaren samen met haar man een boek- en kantoorboekhandel op de Dorpsstraat in De Bilt. Mevrouw Van Bodegraven heette voluit Grietje van Bodegraven-van der Bijl. Ze is geboren op 2 oktober 1881 en gestorven bijna 90 jaar oud op 26 mei 1971. Ze scheelde maar nauwelijks in leeftijd met haar echtgenoot Jacob van Bodegraven die geboren is op 21 augustus 1881 en gestorven op 1 december 1961, inmiddels 80 jaar oud.

Het dagboek schreef zij voor haar kinderen en schoonkinderen die om een of andere reden – dat wordt niet duidelijk uit het dagboek – niet in de buurt waren. Waar ze wel waren blijft gissen, maar mogelijk was dat in Zwitserland.

In de komende nummers van De Biltse Grift zullen we steeds een gedeelte van het dagboek publiceren. De redactie heeft het dagboek op een aantal plaatsen ingekort, maar dat heeft geen invloed op de loop van het verhaal. Het betreft vrijwel altijd opmerkingen als, “vandaag niets bijzonders”. We hopen bij de inleidingen van de volgende afleveringen wat meer achtergrondinformatie te kunnen leveren over de familie Van Bodegraven en de personen die in het dagboek genoemd worden. Deze informatie is overigens niet noodzakelijk om het dagboek te kunnen begrijpen en ervan te genieten.

Deel 1: 25 januari tot en met 25 april 1941

25 januari:

Zaterdagavond, de avond voor je verjaardag. Nel zit piano te spelen. Pa is net naar bed gegaan, ongeveer 10 uur namiddag, omdat hij niet erg in orde is. Tand en een kies laten trekken bij Anton Peeters, die zich in De Bilt gevestigd heeft als tandarts. Pa krijgt een nieuw gebit. Het duurt nog wel een poos voor het klaar is, het begin is er. Pa heeft ook griep, wat op heden erg heerst. Er is geen gezin of er zijn 2 à 3 patiënten. In enkele gezinnen zijn ze allen ziek.

Overigens geen bijzonders, geen vliegmachines of bombardementen. Buiten is het vreselijk donker, daar er noch uit huizen of winkels licht komt, alles is verduisterd. Lantaarns branden er niet.

Jo Pastunink heeft net opgebeld om ons met je verjaardag te feliciteren. Ze was een dag in de war. Ze dacht dat Bob de 25^e januari jarig was. Hedenavond zijn Kortlang en Ben Kok op bezoek geweest.

Kees en Jan zijn met hun vrienden, ik denk een spelletje biljarten bij Thomas, dat gebeurt op zaterdagavond wel eens meer. Naar Utrecht kunnen ze niet omdat er geen trams rijden na 8 uur en in Utrecht is ook alles donker.

26 januari:

Je verjaardag. Al zijn jullie er niet bij, is het toch nog een dag van bezoek geweest. 's Morgens met koffie drinken kwam Teus met zijn vrouw en zoon. 's Middags zijn Oom Pieter, Tante Nel, Janny en Ben Kok wezen feliciteren. De jongens en Nel hadden voor bloemen gezorgd, zodat ik 2 vaasjes met tulpen en 1 met hyacinten had, om de feestvreugde te verhogen. Het stond heel gezellig. Bob, Ans en Japie nog wel gefeliciteerd hoor, al is het in gedachten. 's Avonds zijn Vader en Moeder Pastunink geweest en de mannen hebben tot kwart voor 12 zitten pandoeren, waar ze veel pret bij hadden. Moeder Pastunink, Nel en ik hebben zitten praten. Natuurlijk over het bonnenstelsel, wat je niet en wel kunt kopen. Je raakt er niet over uitgepraat.

12 uur 's nachts mag er niemand meer op straat, je wordt opgepikt en tot 's morgens 4 uur moet je in het politiebureau blijven en elk persoon krijgt f 5,00 boete.

27 januari:

De dag is als gewoonlijk goed verlopen, geen bijzondere dingen.

Nel is om 3 uur vanmiddag weer naar Utrecht gegaan op de fiets. Zij had cursus en 's avonds zou zij met een zuster naar een concert gaan in Tivoli.

Pa heeft zitten boekhouden. Jan naar het Gemeentehuis. Kees druk in de winkel en ik ben druk met de huishouding.

28 januari:

Het is 11 uur. Even vertellen wat er al zo voor is gevallen vandaag. De dag is kalm verlopen, af en toe hebben de deuren wel eens staan rammelen van het schieten. Op De Bilt niets geen nadelige gevolgen er van. Kees zit te lezen, Jan zit te tikken aan zijn werk, Nel is in Utrecht en Pa ligt in de luie stoel bij de haard, de laatste 5 tanden zijn vanmiddag getrokken, een hoektand was er bij, waar de tandarts 3 kwartier mee bezig is geweest. Je kan wel nagaan dat Pa een minder prettig gevoel heeft, zijn mond is nogal pijnlijk. We gaan gauw naar bed en hopen dat het morgenochtend weer beter is.

Vanmiddag ben ik wat boodschappen wezen doen. Veel is er niet meer te koop, de winkels zijn alle leeg, ik was op 5 boodschappen uit en kwam er met 1 thuis, een paar kousen van f 2,75 het paar, duur hè?

30 januari:

Op de dag alles zijn gewone gang. 's Avonds ongeveer half 9 zijn er 2 zware bommen gevallen. Het was of de deuren in de kamer eruit werden getrokken. Waar ze zijn gevallen wordt nooit bekend gemaakt. De sirenes hebben

wij wel horen gaan. Wij denken dat de bommen in Soesterberg zijn gevallen op het vliegveld. Nel was net thuis voor een paar uur.

31 januari:

Verjaardag van Beatrix. Wat een blijde dag vandaag. Een bericht van het Rode Kruis, dat jullie het alle 3 goed maakten, waar wij al zolang naar verlangd hebben. Eindelijk is het dan gekomen. Wij zijn er reuze blij mee. Pastunink kwam al gauw vertellen dat hij ook bericht had ontvangen. Hun blijdschap kun je je zeker ook wel voorstellen.

Vandaag zijn er minstens 5 bommen gevallen, de deuren in de kamer rinkelden geweldig. Waar ze gevallen zijn is natuurlijk niet bekend.

1 februari:

Vandaag niets geen bijzonders.

Jan is vanmiddag wezen schaatsenrijden. Half 8 is Nel thuis gekomen tot zondagavond (het is vandaag zaterdag). Kees is vanavond met Gerrit en Ben Kok naar een cabaretavond in Bilthoven. Ze komen weer bijtijds thuis. 11 uur moet er gesloten worden en voor 12 uur moeten ze binnen zijn. Toen het stel in Bilthoven was in Concordia, mocht de uitvoering van het Duitse gezag niet doorgaan. Als het toch doorging zouden ze de boel kapot komen slaan.

Concordia, Jan Steenlaan, Bilthoven.

4 februari:

Veel griep- en sterfgevallen. Tot nog toe maken wij het goed. Pa heeft nog veel last van zijn mond.

5 februari:

Het is nog erg koud en er ligt nog sneeuw. Jan is wezen schaatsenrijden.

Vandaag is voor het eerst de boekhouder geweest. De boekhouding wordt geheel in orde gemaakt. Het is tegenwoordig nodig dat de boel goed voor elkaar is, want je valt om van de belasting die er betaald moet worden.

12 februari:

Vandaag naar Amersfoort geweest op kraamvisite bij Jo Jacobs haar eerste dochter. Jan is op kosten van de Gemeente met mijnheer

Van Tellingen naar Amsterdam. Ze houden het goed uit.

Het is koud vriezend weer. Overigens tot nog toe alles rustig. Ook in de lucht.

13 t/m 18 februari:

Zijn alle zeer kalm voorbij gegaan. Geen bijzonderheden.

Dit zal ik nog even melden. In hotel Poll hangt een biljetje voor de ramen, dat de zaak geen toegang geeft voor Joden en zigeuners. Het woonwagenkamp is nog al met zigeuners bezet. Prachtig publiek hè. Er komen ook veel Duitse militairen.

23 februari:

Zondag. Nel van zaterdagavond tot zondagavond thuis geweest. Allen wat last van de griep.

Zondag zijn de Duitse militairen van De Bilt vertrokken. De groep die er was, was niet onhebbelijk, toch ruimt het op. Zo af en toe gaan er vliegtuigen over. Overigens alles kalm en veel ergernis over hun heerschappij. In de steden nogal eens opstootjes met zwarthemden.

25 februari:

Moeder Ans haar verjaardag. Alle 3 van harte gefeliciteerd. De Kamer is met een vaas rode tulpen en vaasjes gele tulpen versierd. Ter

ere van je verjaardag Ans, hebben wij ons getraakteerd op sardines ingemaakt als zure haring. Het smaakt best, maar duur, 12 sardines voor *f* 0,60.

Vlees is schaars en vis zo goed als niet meer te koop, bijvoorbeeld een schelvis van ongeveer 20 cm lang met kop er nog aan kost *f* 0,60 à *f* 1,20 per stuk.

De traktatie van de vis was in plaats van gebakjes, die gaan op de broodbonnen en *f* 0,10 per stuk. Wij moeten het met de broodbonnen reuze overleggen, anders komen wij te kort, want brood, bloem, koek, gebak, beschuit, alles gaat op hetzelfde broodrantsoen. Kees, Jan en ik zijn gezellig bij je thuis geweest 's avonds. Pa kon niet mee, omdat hij nog niet geheel beter was van de griep. Je moe trakteerde op Voorburg voor de heren en kersen op eigen sap voor de dames. Het was best in orde.

26 februari:

Hierbij de bonnenlijst van hetgeen er alzo te verkrijgen is. Elk persoon heeft 1 bon, dus wij kunnen elk één of 1½ ons enzovoort per tijdvak kopen zoals op de lijst is aangegeven. Als je er geen voorraadschuurtje op nahoudt kom je genoeg te kort. Wat er gehamsterd en gestolen wordt, daar sta je van versted. In Amsterdam kunnen ze geen bakfiets laten staan, die is zo leeg geplunderd. Aardappelen zijn ook moeilijk

te krijgen en slecht. Die gaan nog niet op de bon, toch zeer beperkt. Af en toe komt er een bon voor peulvruchten. 't Gebeurt nog al eens dat ze in het geheel niet te koop zijn of enkel groene erwten. Varkensvlees is niet te koop, dus voor erwtensoep weinig kans. Als de kruidenier komt, vraag je aan hem wat heb je te koop. Het is heel weinig.

4 maart:

Verjaardag Pastunink. Pa, Kees, Jan en ik zijn van de partij geweest. Het was heel gezellig en Pa Pastunink had een mooie radio gekregen. Ze waren er erg blij mee.

9 maart:

Pa en ik zijn 's middags naar Zeist geweest. Oom Jacob heeft longontsteking gehad. Hij is weer aan de beterende hand. Het gaat goed. Zondag ongeveer 5 uur is er een vechtpartij geweest met Duitse militairen in de tram. Een onderofficier van de Duitsers heeft een flinke klap van een Biltse op zijn ogen gehad. Hij lag te suizebollen op de weg.

10 maart:

Geen bijzonders. Het is nu 's avonds kwart over 10. Op heden nogal vliegmachines in de lucht.

11 maart:

Het heeft vannacht weer aardig hard gevoren. Op de dag is het wel helder weer. Steeds een koude wind. Nog echt maart.

14 maart:

's Morgens om 8 uur mag de verduistering in huis weer weg, wat fijn is. Het wordt nu echt gewaardeerd, want zo lang in donker zitten 's morgens is vreselijk.

Vanavond nog heel wat vliegmachines in de lucht. Zo af en toe hoor je nog wel eens een bom vallen. Je merkt het dadelijk aan de deuren in de kamer, die kunnen dan staan rammelen, vooral als het wat dichtbij is, bijvoorbeeld in Soesterberg, dan is het of ze er uit worden getrokken. Welterusten.

15 maart:

Hedenmorgen weer een verrassing van een bom. Gelukkig niet in De Bilt. In het Kamp van Zeist moet het geweest zijn. Wel hebben wij het gehoord aan ramen en deuren, die gaan dan geweldig rammelen. De berichten waar de bommen vallen worden nooit bekend gemaakt. De couranten zijn het lezen niet waard. De treinenloop is vandaag danig in de war.

29 maart:

Goede berichten. Waar wij ons bij kunnen scharen. Wat reuze leuk die pakjes thee uit Indië, die uit een vliegmachine geworpen worden. In Zuilen zijn ze gevonden. Oranje zakjes met bedrukt rood, wit en blauw etiket er aan. Er staat op: "Nederland zal herrijzen. Uit vrij Indië een groet. Houdt moed." De zoon van dr. De Geus was in de zaak en liet het ons zien. Zijn meisje had zo'n zakje. Hoop er ook nog eens een machtig te worden. Als jullie dan met verlof zijn, dat ik het je dan kan laten zien. Jan is 1 april aangesteld als ambtenaar 1e klas. Fijn, hè?

31 maart:

Pa en ik zijn van maandag tot dinsdagmorgen in Uithoorn geweest. Oom Anton was jarig. Het was een prettige dag.

2 april:

Vandaag zijn de kasgelden van de Padvinderij in de Bilt en Bilthoven opgeëist. Het gaat toch ver met die dievenbende. Kees was penningmeester, wat was hij kwaad.

3 april:

Vandaag kregen wij dit briefje thuis gestuurd. Het Leger des Heils hebben zij zich ook geheel toegeëigend.

Voornamelijk het geld. Het zal voor die lui die aan het hoofd stonden ook wel heel wat geweest zijn.

L.S.

Het zal U inmiddels wel bekend zijn, dat het Leger de Heils door de Duitse bezetting voor ontbonden is verklaard en zal derhalve ook de Strijdkreet niet meer verschijnen.

Wij zijn dankbaar voor de tijd, dat wij U onder onze getrouwe lezers mochten rekenen en wenschen u Gods besten zegen voor de toekomst.

De Strijdkreetbrigade.

17 april:

Is een dag vol schrik en angst. Soesterberg staat in brand. Reuze ontploffingen van munitie. Van 's morgens 11 uur tot 's avonds 7 uur hebben die ontploffingen geduurd. Elk ogenblik dachten wij, nu gaat het huis eraan. En druk langs de weg, alle mensen uit Soesterberg moesten weg, het werkvolk dat steeds op het vliegekamp bezig was, vluchtte ook naar De Bilt. 's Nachts om 2 uur brandde het nog. Het waren angstige ogenblikken. Het was helder voorjaarsweer, erg droog en een tamelijke wind. De brandweer kon er niet naar toe, de ontploffingen waren te gevaarlijk. Er moeten

ook heel wat mensen het slachtoffer geworden zijn. Je hoort er natuurlijk niets van, alles wordt verdonkeremaand.

Vandaag 18 april mag je nog niet de Amersfoortscheweg op, alles in de omtrek is nog afgezet.

18 april:

Af en toe regent het dat het giet.

Wij hebben aardappelland gehuurd achter Houtringe. Pa is op heden met Van Rheenen (Oom Jo) aan het poten. De aardappels moesten nodig in de grond. Ze zullen wel vuil thuis komen.

Straks komt oom Anton en tante Aal van Uithoorn tot morgenmiddag (zondag).

19 t/m 22 april:

Geen bijzondere gebeurtenissen. Wel zo af en toe hoor je een bom ontploffen, waar het gebeurt daar hoor je niets van.

25 april:

Bezoek van W. Tournier met vrouw. Oom Wim is gepensioneerd, nu willen ze in De Bilt, Zeist of Driebergen komen wonen.

Vervolg van het dagboek in de volgende Biltse Grift.